

ΘΕΜΑ: «Το δάσος»**1/ΘΕΣΙΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΑΓΙΩΝ ΠΑΝΤΩΝ****Σχολικός Σύμβουλος:** Τσιλιακου - Παππά Καίτη**Εκπαιδευτικός υλοποίησης:** Τσιλιακου - Παππά Καίτη

Το Νηπιαγωγείο μας βρίσκεται στους Άγιους Πάντες, του Νομού Θεσπρωτίας, ένα χωριό με υψόμετρο 220 μέτρα, κοντά στα Ελληνικό - Αλβανικά σύνορα. Στο τοπίο των Αγίων Πάντων κυριαρχούν πολλά δέντρα κάνοντας έτσι το χωριό ένα πραγματικό στολίδι του Νομού μας.

Στο Νηπιαγωγείο μας φοιτούν πέντε συνολικά παιδιά, εκ των οποίων τα τέσσερα προέρχονται από την γείτονα χώρα, την Αλβανία, και ένα από τους Άγιους Πάντες. Παρ' όλη την ιδιαιτερότητα αυτή τα ίδια τα νήπια εκδήλωσαν έντονα το ενδιαφέρον να ασχοληθούμε μ' ένα θέμα που προέκυψε μέσα από τα ίδια τα παιδιά.

Αφετηρία: Η έναρξη αυτού του σχεδίου εργασίας, έγινε με το ερέθισμα που δόθηκε μέσα από τα ίδια τα νήπια προς τα τέλη του Νοέμβρη με το παιχνίδι «Περπατώ μέσα στο δάσος όταν ο λύκος δεν είναι εδώ...» Καθώς και με την επίσκεψη ενός κυνηγού στο σχολείο μας, που μας έφερε να δούμε ένα τραυματισμένο αγριογούρουνο πάνω στην καρότσα του αγροτικού του αυτοκινήτου.

Γενικός στόχος

Στόχος μας είναι, να οδηγήσουμε τα νήπια σε προβληματισμό, να τους ενισχύσουμε τις ικανότητες τους για παρατήρηση και μελέτη του περιβάλλοντος του δάσους, να τα ωθήσουμε σε πειραματισμούς, να αναπτύξουν γνώσεις και δεξιότητες, να καλλιεργήσουν τη φαντασία τους, να διευρύνουν ποικίλες μορφές έκφρασης και επικοινωνίας, να διαμορφώσουν θετικές διαθέσεις και στάσεις απέναντι στο φυσικό περιβάλλον του δάσους.

Επιμέρους στόχοι ως προς την γνώση:

- Να γνωρίσουν και να μάθουν για το δάσος το φυτικό και ζωικό βασίλειο του κόσμου καθώς και τους ανθρώπους που έχουν σχέση μ' αυτό.
- Να ανακαλύψουν τα είδη δένδρων και ζώων που ζούνε εκεί και τις σχέσεις μεταξύ τους καθώς και τους άτυπους νόμους της φύσης.
- Να κατανοήσουν τη σημασία του φυτικού και του ζωικού κόσμου για τον άνθρωπο και την αλυσίδα της ζωής.
- Να προβληματισθούν για την απροσεξία και απληστία των ανθρώπων με τις καταστροφές που προκαλούν και να προτείνουν τρόπους προστασίας του.
- Να χαρούν συμμετέχοντας με όλες τις αισθήσεις του, την ομορφιά και την ηρεμία του δάσους με επισκέψεις και να απολαύσουν την δροσιά, τις μοναδικές του εικόνες και ήχους και να εκτιμήσουν περισσότερο την αξία του.

Επιμέρους στόχοι ως προς τις δεξιότητες:

- Να εκφραστούν καλλιτεχνικά με τη ζωγραφική, το κολάζ, τη μουσική, ιστορίες αυτοσχέδιες, ποιήματα, θέατρο κ.ά.
- Να αυτοσχδιάσουν σε παιχνίδια ρόλων και ψυχοκινητικές ασκήσεις.
- Να ζήσουν στον κόσμο του παραμυθιού, της φαντασίας και της δημιουργικότητας.
- Μέσα σ' ένα κλίμα επικοινωνίας και συνεργασίες με τους άλλους να καλλιεργήσουν τη γλώσσα καθώς και την κριτική σκέψη και την παρατηρητικότητα.
- Να αξιοποιήσουν δυνατότητες εφαρμογής δραστηριοτήτων και στους άλλους τομείς του αναλυτικού προγράμματος (στα μαθηματικά, στην ανάγνωση και γραφή, στις φυσικές επιστήμες...).
- Να μάθουν να παρατηρούν, να περιγράφουν και να εξηγούν.

Επιμέρους στόχοι ως προς τη στάση ζωής:

- Να αποκτήσουν στάση ζωής θετική για την αξία του δάσους.
- Να προστατέψουν το δάσος από τα σκουπίδια και από τα επικίνδυνα παιχνίδια με την φωτιά.
- Να αναπτύξουν το αίσθημα της δενδροφύτευσης.
- Να μάθουν να φροντίζουν και να περιποιούνται τα δέντρα.
- Να μεταδώσουν αυτήν την ευαισθητοποίηση και στα άλλα μέλη της οικογένειάς τους.
- Να προσέχουν και να μην πειράζουν τις φωλιές που βρίσκουν όταν επισκέπτονται το δάσος.
- Να αισθάνονται συνυπεύθυνα για το περιβάλλον.
- Να αναπτύξουν ευθύνη, σεβασμό και αγάπη για το φυσικό περιβάλλον.

Διάρκεια και έναρξη προγράμματος: Το πρόγραμμα ξεκίνησε στις αρχές του Δεκεμβρίου, θα διαρκέσει όσο κρατήσει το ενδιαφέρον των παιδιών.

Εποπτικό υλικό

Εικόνες, φωτογραφίες, περιοδικά, βιβλία εικονογραφημένα, σχετικά με το θέμα. Καρτέλες όπου φαίνονται οι αλλαγές στο δένδρο κάθε εποχή. Καρποί (βελανίδια, κουκουνάρια, κάστανα, κούμαρα, φουντούκια, βατόμουρα κλπ.), φύλλα, κομμάτια από κορμούς (φλούδες) δένδρων του δάσους. Αρωματικά φυτά που υπάρχουν στο δάσος (ρίγανη, φασκόμηλο, τσάι του βουνού κλπ.). Προϊόντα που παίρνουμε από τα

δένδρα, όπως φελλός, χαρτί, ρετοίνοι. Παραμύθια, ποιήματα, τραγούδια, ιστορίες (κατάλληλες ίσως και για δραματοποίηση).

Με αυτόν τον τρόπο προσπάθησα να κινητοποιήσω το ενδιαφέρον των παιδιών και δημιουργήσω κίνητρα μάθησης.

Μεθοδολογία: Ακολουθήσαμε τη βιωματική επικοινωνιακή μέθοδο και την διαθεματική προσέγγιση.

Δραστηριότητες: Τα νήπια, βοηθούμενα από το πράσινο τοπίο που περιβάλλει το σχολικό χώρο των Αγίων Πάντων, από τη διαμόρφωση του εσωτερικού χώρου με την δημιουργία γωνιών δραστηριοτήτων και από μένα, (έχοντας κάποια σχετική εμπειρία από προηγούμενα σχέδια εργασίας, που πραγματοποίησα τόσο στο χώρο του Νηπιαγωγείου, όσο και κατά τη διάρκεια της φοίτησης μου στο Διδασκαλείο των Ιωαννίνων) οργάνωσαν το σχέδιο εργασίας με διάφορες προτάσεις.

Συνεργασία με τους γονείς: Προσπάθησα να επικοινωνήσω και να ενημερώσω τους γονείς των νηπίων για την πραγματοποίηση αυτού του σχεδίου εργασίας αλλά μάταια, διότι από τα πέντε νήπια τα τέσσερα είναι αλλοδαποί και οι γονείς τους είναι οικονομικοί μετανάστες στον Νομό μας. Επίσης στάθηκε αδύνατον για τα νήπια να ψάξουν και να βρουν σχετικές εικόνες από διάφορα βιβλία, παραμύθια ή από τον Η/Υ τους την στιγμή που δεν υπάρχει στο οικογενειακό τους περιβάλλον αυτή η δυνατότητα.

Γι' αυτό το λόγο βρισκόμουν σε διαρκή ετοιμότητα για ανεύρεση εποπτικού υλικού, (παραμύθια, ποιήματα, εικόνες, φωτογραφίες, κ.λ.π.) σχετικά με το θέμα μας, ώστε να μπορέσω να κεντρίσω περισσότερο το ενδιαφέρον των παιδιών για μάθηση μέσα από ένα πρόγραμμα όσο το δυνατόν πιο ευέλικτο.

Διαθεματική προσέγγιση του θέματος:

1. Μελέτη Περιβάλλοντος: Επισκεφθήκαμε τα δέντρα που υπάρχουν γύρω από το σχολείο, τα δέντρα που είναι στην αυλή της εκκλησίας, καθώς και τα δέντρα που περιβάλλουν το γειτονικό ποτάμι, για παρατήρηση - έρευνα. Μαζέψαμε φύλλα και κλαδιά που ήταν πεσμένα στο χώμα και στολίσαμε το περιβάλλον των παραθύρων του Νηπιαγωγείου μας και τα κάναμε γωνιές της φύσης. Κάθε παιδί είχε το δικό του παράθυρο - γωνιά της φύσης και φρόντιζε από μόνο του το υλικό που μαζέψαμε σε αυτό το μικρό περίπατο.

2. Μαθηματικά: Παρατήρησαν πως μερικά δέντρα είναι πιο ψηλά από κάποια άλλα και άλλα είναι μικρότερα, πως μερικά δέντρα είχαν χοντρούς κορμούς και άλλα πιο λεπτούς. Είδαν πως κάποια δέντρα είχαν τα φύλλα τους επάνω στα κλαδιά και άλλα δεν είχαν καθόλου και μιλήσαμε για την εναλλαγή της φύσης κατά την διάρκεια των τεσσάρων εποχών και για το πώς ένα σποράκι γίνεται δέντρο, αντιστοίχισαν τα αποτυπώματα των κορμών που πήραν από τα δέντρα που ήταν γύρω από το σχολείο, με τα σπασμένα κλαδιά του κάθε δέντρου, διάταξαν τα κλαδιά από το μικρότερο προς το μεγαλύτερο και αντίστροφα, μέτρησαν τα δέντρα... , ομαδοποίησαν εικόνες που υπήρχαν στο σχολείο, σε ζώα του δάσους, του σπιτιού και της ζουγκλας, προχώρησαν στην κατηγοριοποίηση αυτών σε εκείνα που πετούν που σέρνο-

νται και που είναι τετράποδα και δίποδα...μιλήσαμε για το πως γεννιέται η πεταλούδα - εξέλιξη- για τα δύο της διαφορετικά ζεύγη φτερών.

3. Γλώσσα: Στην παρεούλα μας διαβάσαμε βιβλία για τα δέντρα και τα ζώα που ζουν στο δάσος, από βιβλία που υπήρχαν στο σχολείο και από βιβλία, περιοδικά, παραμύθια μύθους και αινίγματα που μπόρεσα να βρω από την προσωπική μου βιβλιοθήκη και έτσι πλουτίσαμε το λεξιλόγιό μας με καινούργιες λέξεις (αιθαλή, φυλλοβόλα, χλωροφύλλη, σπόρος, δενδρί, δένδρο, κ.ά.), κάναμε διασκευή παραμυθιών, μύθων και ποιημάτων τα οποία καταγράψαμε όπως αυτά διαμορφώθηκαν μέσα από τα νήπια. Αντέγραψαν λέξεις, μικρές προτάσεις από αινίγματα, τα ονόματα των δέντρων και των ζώων του δάσους και αντιστοίχιζαν τις λέξεις με την εικόνα. Συζητήσαμε για τους κινδύνους του δάσους και για τους τρόπους προστασίας τόσο του φυτικού του κόσμου όσο και του ζωικού και τα παιδιά πρότειναν λύσεις για την προστασία του. Μάλιστα γράψαμε και ένα γράμμα για γνωστούς και αγνώστους με ποιο τρόπο θα μπορέσουν να συμβάλλουν στην προστασία των δασών. Προσπαθούσαν να «διαβάσουν» παραμύθια με το δικό τους τρόπο αυτό που έβλεπαν στην εικόνα, δείχνοντας με το δάκτυλο από αριστερά προς τα δεξιά.

Μιλήσαμε για τα δάση που υπάρχουν στους Άγιους Πάντες, στις Φιλιάτες, στην Ηγουμενίτσα, στην Κεφαλονιά, (βρήκαμε ανάλογο εποπτικό υλικό), για ήμερα δάση και άγρια δάση.

Προβληματίστηκαν τα παιδιά για το πώς γίνεται το χαρτί και μιλήσαμε για την ανακύκλωση του χαρτιού.

4. Γεωγραφία: Μας μίλησαν για τα δέντρα που υπάρχουν γύρω από το σπίτι τους και για τα δέντρα που συναντούν κατά την διάρκεια της διαδρομής τους από το σπίτι τους στο σχολείο. Χρησιμοποίησαν από το παιδαγωγικό υλικό δενδράκια, τουβλάκια (για σπιτάκια) και σχοινί (δρόμο), και προσπάθησαν να αναπαραστήσουν την διαδρομή μέσα στο χώρο του Νηπιαγωγείου.

Φτιάξαμε ένα σχέδιο - χάρτη, με τα δέντρα που επισκεφθήκαμε γύρω από το σχολείο και την εκκλησία, και χάραξαν την πορεία που κάνανε, ξεκινώντας από το πιο κοντινό δέντρο προς το πιο μακρινό.

Γύρω από την ανθισμένη αμυγδαλιά έπαιξαν «Γύρω, γύρω όλοι στη μέση η αμυγδαλιά χέρια πόδια στην γραμμή κι' όλοι κάθονται στη γη» και χάραξαν την διαδρομή πάνω σε χαρτί A4.

5. Φυσικές επιστήμες: Βράσαμε τσάι του βουνού και τα παιδιά παρατήρησαν κατά την διάρκεια του βρασμού πώς αλλάζει χρώμα το νερό όταν βάζουμε διάφορα αντικείμενα μέσα σε αυτό. Ακόμη παρατήρησαν πως διαλύεται η ζάχαρη μέσα στο τσάι, στο χαμομήλι, κ.λ.π.

Σε μικρά γλαστράκια φύτεψαν βελανίδια, τα οποία είχαν μαζέψει, τα τοποθέτησαν πάνω στο περβάζι του παραθύρου, φρόντιζαν για το πότισμα τους και γενικά για την περιποίηση τους, παρακολουθούσαν την ανάπτυξη του φυτού. Ένα από τα γλαστράκια αυτά το τοποθετήσαμε μέσα σε ένα σκοτεινό ντουλάπι και ένα άλλο δεν το ποτίσαμε καθόλου. Τα νήπια παρακολουθούσαν την εξέλιξη των φυτών και έβγαζαν τα δικά τους αυθαίρετα συμπεράσματα.

Με μεγενθυτικό φακό παρατήρησαν τις λεπτομέρειες των φύλλων που μάζεψαν από τον περίπατο που κάναμε, τα άνθη της αμυγδαλιάς, τις σχισμές των κορμών των δένδρων, κ.λ.π.

6. Εικαστικά: Κόψαμε διάφορα χαρτιά, (κάνσον, μεταλλιζέ, γκοφρέ κ.λ.π.) και φτιάξαμε δέντρα, ζώακια, μάσκες από ζώα του δάσους, στέμματα με δεντράκια, μακέτα του δάσους, στολίσαμε τα Χριστούγεννα με στολίδια από χάρτινα δεντράκια, πουλάκια και πεταλούδες ένα κέδρο. Τις Απόκριες φτιάξαμε γαϊτανάκι με μασκαράδες από διάφορες χώρες του κόσμου, που χόρευαν γύρω από τα δεντράκια και τα κολλήσαμε στο κάθε παράθυρο του σχολείου μας. Σε εικονιζόμενη φωτοτυπία φύλλων δέντρων βάλουμε μάτια, στόμα, μύτη και μαλλιά από διάφορα υλικά και φτιάξαμε μια οικογένεια φύλλων - μαμά, μπαμπά, παιδί, κ.λ.π. Κατασκευάσαμε στολές δένδρων και στέμματα. Φτιάξαμε φωλιές πουλιών, μέσα σε χάρτινο κουτί από ποτά. Βάλουμε τρία φασόλια για αυγά και επάνω στήσαμε πουλάκια από κάνσον για να τα κλωσήσουν...

7. Πληροφορική: Φτιάξαμε ημερολόγια στον Η/Υ του σχολείου μας και τα στολίσαμε με κολάζ δένδρων.

Εκτυπώσαμε κάρτες με δεντράκια και δακτυλογράφησαν τα παιδιά ευχές για τις γιορτές των Χριστουγέννων.

8. Θεατρική Αγωγή: Οργάνωσαν και δραματοποίησαν, θεατρικό δρώμενο με θέμα «ένα παιδί περπατά στο δάσος και πιάνει βροχή...»

Δραματοποίησαν μία ιστορία που άκουσαν με θέμα «Χριστούγεννα στο δάσος...»

Τα παιδιά του Νηπιαγωγείου και του Δημοτικού Σχολείου Αγίων Πάντων ντύθηκαν δεντράκια και παρουσίασαν το θεατρικό «Περιμένοντας τον Άγιο Βασίλη» με λόγια βγαλμένα από τα ίδια τα παιδιά.

Μιμήθηκαν τα φύλλα που σέρνονται, τα δέντρα που λυγίζουν όταν φυσάει ο άνεμος, πέταξαν σαν φύλλα στον αέρα. Μιμήθηκαν τις κινήσεις των ζώων, πουλιών, εντόμων, ακούγοντας ταυτόχρονα μουσική από το καρναβάλι των ζώων (Saint Sans), τις κινήσεις των δένδρων και των φυτών που αλλάζουν σε κάθε εποχή ακούγοντας τις 4 εποχές του Vivaldi.

9. Φυσική Αγωγή: Παίξαμε τους κυνηγούς στο δάσος, το Λαγό με τη χελώνα, Πουλάκια και φωλιές, Περπατώ στο δάσος, Ένταση στο δάσος, Χελώνα ..., μουσικοκινητικά παιχνίδια, (το αρκουδάκι, η πεταλούδα, στο δάσος, τα δέντρα, ο ξυλοκόπος,...) από το βιβλίο της Κυνηγού. Ακούσαμε κλασική μουσική και τα παιδιά παρίσταναν τα δέντρα, τα πουλιά, τα ζώα του δάσους και λικνιζόντουσαν στο ρυθμό της μουσικής.

10. Μουσική: Τραγουδήσαμε το λαγό, την κουκουβάγια, το ελάφι, την πεταλούδα στο δάσος, τον ξυλοκόπο, κ.ά., από το βιβλίο της Κυνηγού και της Καψάκη, που είναι σχετικά με το θέμα μας. Ακούσαμε κλασική μουσική από το καρναβάλι των ζώων του C.Saint - Saens και τις 4 εποχές του A. Vivaldi.

Επίσης ακούσαμε ελληνικά δημοτικά τραγούδια, όπως τον αετό...

11. Κοινωνικές επιστήμες: Κατασκευάσαμε δέντρα και στολίσαμε με αυτά την τάξη. Παίξαμε τους φύλακες των δασών και προσπαθήσαμε να βρούμε τρόπους να εμποδίσουμε τον εμπρηστή να πλησιάσει την περιοχή μας. Φτιάξαμε κάδο ανακύκλωσης με χάρτινα κουτιά και εκεί πετάξαμε όσα χαρτιά δεν χρειάζονται. Ζωγράφισαν τα παιδιά και «έγραψαν» μηνύματα στους γονείς τους να μην πετάνε αναμμένα τσιγάρα στο δάσος, να διατηρούν καθαρό το δάσος και ότι άχρηστο χαρτί έχουν στη διάθεση τους να το πετούν στους κάδους ανακύκλωσης.

Φτιάξαμε πινακίδες όπως: «Το δάσος είναι πηγή ζωής», «Μην κόβετε τα δέντρα», «Μην ενοχλείτε τα ζώα» και τις τοποθετήσαμε στο γειτονικό δάσος. Το πρόγραμμα συνεχίζεται.....

Αξιολόγηση

Τα νήπια συμμετέχουν με ενδιαφέρον σε όλες τις μέχρι τώρα δραστηριότητες, παρ' όλες τις μικροδυσκολίες που είχαμε στην αρχή και έχουμε ακόμη. Μπροστά όμως στη δίψα για μάθηση και στην άσβεστη φλόγα των παιδιών για να μάθουν όλο και περισσότερα για το δάσος και τα ζώα του δάσους τα εμπόδια σταματούν να είναι εμπόδια και γίνονται πείσμα και όρεξη για περισσότερες γνώσεις.

Με τις προσωπικές μου εκτιμήσεις, κατά την εκτέλεση των μέχρι τώρα δραστηριοτήτων, τόσο σε ατομική όσο και στην ομαδική παρατήρηση των νηπίων, από την συζήτηση με την μητέρα ενός από τα νήπια που είχα την τύχη να συναντήσω καθώς και από συζητήσεις μου με τα ίδια τα νήπια, πιστεύω πως οι στόχοι που θέσαμε μέχρι στιγμής πέτυχαν και ευαισθητοποίησαν τα νήπια να αγκαλιάσουν με αγάπη το δάσος και να εκδηλώσουν υπεύθυνη περιβαλλοντική συμπεριφορά.

Η Νηπιαγωγός
ΤΣΙΛΙΑΚΟΥ ΠΑΠΠΑ ΚΑΙΤΗ

ΝΑ ΜΑΘΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΑ ΔΕΝΤΡΑ

- ΓΛΩΣΣΑ
- ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
- ΦΥΣΙΚΗ
- ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ
- ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ
- ΜΟΥΣΙΚΗ

ΝΑ ΜΑΘΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΑ ΖΩΑ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ

- ΓΛΩΣΣΑ
- ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
- ΦΥΣΙΚΗ
- ΜΟΥΣΙΚΗ
- ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΝΑ ΠΑΜΕ ΕΚΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΔΑΣΟΣ

- ΓΛΩΣΣΑ
- ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
- ΦΥΣΙΚΗ
- ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ
- ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

ΤΟ ΔΑΣΟΣ

ΝΑ ΖΩΓΡΑΦΙΣΟΥΜΕ ΤΟ ΔΑΣΟΣ

- ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ
- ΓΛΩΣΣΑ

ΝΑ ΦΤΙΑΞΟΥΜΕ ΜΑΣΚΕΣ

- ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ
- ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ
- ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΤΙ ΘΑ ΚΑΝΟΥΜΕ ΓΙΑ ΝΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΨΟΥΜΕ ΤΟ ΔΑΣΟΣ

- ΓΛΩΣΣΑ
- ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

ΝΑ ΠΑΙΞΟΥΜΕ ΣΤΟ ΔΑΣΟΣ

- ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ
- ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Βιβλιογραφία

1. Κατερίνα Μιχαλοπούλου - Ειρήνη Χιωτάκη, Δραστηριότητες για την ανακάλυψη και κατανόηση του περιβάλλοντος στην προσχολική ηλικία, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2001
2. Β.Δ. Αναγνωστόπουλος, Η γλώσσα στην προσχολική εκπαίδευση, Εκδόσεις Καστανιώτη Αθήνα 2002
3. Νίκη Δεληκανάκη, Ρένια Κοκολάκη, Μαρία Νοιδου, Περιβαλλοντική εκπαίδευση στην προσχολική ηλικία, Εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000
4. Ελένη Νικολάου -Κουρκάκη, Ημερήσιες δραστηριότητες για το νηπιαγωγείο, Εκδ. Gutenberg Αθήνα 1997
5. Χρυσοφίδης Κώστας, Δραστηριότητες στο νηπιαγωγείο, Γιάννενα 1995
6. Denise & Pascal Chauvel, Παιδαγωγική και περιβάλλον, Μετάφραση Δ. Παπαδοπούλου, Εκδ. Τυπωθήτω, Γιώργος Δαρδάνος, Αθήνα 1998
7. ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Πού; Πόσο; Ποιό; ψάχνω - βρίσκω και μετρλώ, Ο.Ε.Δ.Β. - Αθήνα
8. ΥΠΕΠΘ, Βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο Ο.Ε.Δ.Β. 1989
9. Παράθυρο στην εκπαίδευση του παιδιού, Διμηνιαίο Παιδαγωγικό περιοδικό:1)Τεύχος 9, Μάιος - Ιούνιος 2001 2)(Τεύχος 17 Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 2002) 3) (Τεύχος 18 Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2002)
10. Α. Τρομπούκης, Η περιβαλλοντική εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο, Εκδ. Γεωργιάς, Αθήνα 2001
11. Α. Γεωργόπουλος - Ε. Τσαλίκη, Περιβαλλοντική εκπαίδευση, Εκδ. Gutenberg
12. Μ. Δημοπούλου, Περιβαλλοντική αγωγή για μικρά παιδιά, Εκδ. Καλειδοσκόπιο, Αθήνα 2001
13. Rene Koizer, Το βιβλίο του δάσους, Εκδ. Εξερευνητές
14. Φράνσις Μακκευ, Δραστηριότητες για το περιβάλλον, Εκδ. Πατάκη.
15. Χ. Σακελλαρίου, Μύθοι και περιεργα από τον κόσμο των φυτών, Εκδ. Εστία
16. Ε. Κουτσουβάνου, Μορφές και τρόποι εργασίας στο νηπιαγωγείο, Εκδ. Οδυσσέας
17. Π. Δαράκη, Ομαδικά παιχνίδια, Εκδ. Gutenberg
18. Burnig Danid, Ανακαλύπτω τη φύση, Εκδ. Εξερευνητές
19. The Earthworks Group, 50 απλά πράγματα που μπορούν να κάνουν τα παιδιά για να σώσουν τη γη, Εκδ. Ποντίκι
20. Δ. Καμαρινού, Η βιωματική μάθηση στο σχολείο, Εκδ. Paper Graph, Αθήνα 1999
21. Erika Kazemi - Veisari, Ανοιχτός σχεδιασμός στο νηπιαγωγείο, Εκδ. Κορφή, Αθήνα 2000
22. Α. Γρίβα, Ελάτε να παίξουμε, Εκδ. Θυμάρι, Αθήνα 1987
23. Σ. Ματθαίου, Ταξιδεύοντας και δημιουργώντας, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997 Τζεκάκη Μαριάννα, Μαθηματικές δραστηριότητες για την προσχολική ηλικία, Παιδαγωγική Σειρά, Εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1996

Το δάσος της Παραμυθιάς

Ο μελισσοκόμος φροντίζει τις κυψέλες που βρίσκονται κοντά στο δάσος.

Περιοχή Σουλίου, το ξύλο όταν καιγεται γίνεται στάχτη

